

فصلنامه علمی - تخصصی معارف علوم اسلامی و علوم انسانی

سال سوم - زمستان ۱۴۰۲ - شماره پانزدهم - ص ۱۶۱-۱۷۱

اخلاق برد و باخت در رقابت های ورزشی

مجید نجفیان^۱

میثم رحیمی گلشانی^۲

چکیده

اخلاق برد و باخت، فرعی از فروع متعدد اخلاق ورزشی است که تاکنون مورد توجه محققین دانش اخلاق کاربردی و حرفه ای قرار نگرفته است. گرچه ترسیم وظایف اخلاقی برای شکست یا پیروزی در همه میدانها امری لازم است، اما این نوشتار مسئولیت تعیین اخلاق برد و باخت در حوزه رقابتهای ورزشی را بر عهده دارد. قهرمانان و بازندگان میادین ورزشی علاوه بر تکالیف شرعی، عرفی و قانونی خود، ملزم به رعایت تکالیف حرفهای پس از برد یا باخت هستند. شکست یا پیروزی در رقابتهای ورزشی، با توجه به عوامل محیطی یا درونی حاکم بر مسابقات و متسابقین، موجب بروز کنشها و رفتارهای احساسی بعضاً نامتعارفی از سوی افراد میگردد که در اغلب موارد ممکن است دور از وظایف اخلاقی برد و باخت باشد. در این نوشتار با استفاده از روش مطالعات کتابخانه ای و مشاهده رفتاری ضمن بیان مقدماتی در مبانی و کلیات اخلاق برد و باخت، اصول اخلاق برد و باخت در رقابتهای ورزشی مانند: اصل خدامحوری، انصاف، احترام، احسان و... از منابع معرفتی دینی استخراج و بر اساس آن مسئولیتهای اخلاقی برندگان و بازندگان در رقابتهای به صورت جداگانه و هر کدام در دو قالب «بایدها» و «نبایدها»ی اخلاقی تبیین و آثار هر کدام مورد بررسی گردیده است. در اخلاق برد بایسته های اخلاقی شامل: سپاسگذاری، تواضع، گذشت و... و نبایسته های اخلاقی شامل: پرهیز از بی حرمتی به بازنده، پرهیز از تکبر، پرهیز از سبک سبری و... مورد بررسی قرار گرفته است؛ در اخلاق باخت نیز به بایسته های اخلاقی شامل: پذیرش واقع بینانه شکست، استقامت، سعه صدر و... و نبایسته های اخلاقی شامل: پرهیز از یاس و ناامیدی، پرهیز از هيجانات کاذب، پرهیز از کینه توزی و... پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: برد، باخت، مسئولیت اخلاقی، رقابت، ورزش.

^۱. طلبه فارغ التحصیل سطح ۴ (دکتر)، حوزه علمی قم، ایران. Majidnajafian000@gmail.com
^۲. طلبه فارغ التحصیل سطح ۲ (کارشناسی)، حوزه علمی قم، ایران. Majidnajafian000@gmail.com

مقدمه

اخلاق برد و باخت رقابتهای ورزشی، فرعی از فروع متعدد اخلاق ورزشی است روشن است شکست یا پیروزی در رقابتهای ورزشی، با توجه به عوامل بیرونی یا درونی حاکم بر مسابقات، موجب بروز کنش ها و رفتارهای بعضاً نامتعارفی از سوی بازیکنان، مربیان، تماشاگران ... می گردد که در اغلب موارد ممکن است دور از وظایف اخلاقی آنان باشد. وظایف اخلاقی علیرغم اهمیت بسیار بالایی که دارد کمتر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است، در واقع در حوزه اخلاق برد و باخت و کیفیت تعامل افراد، پس از احراز برد یا باخت، نگار و یژای به ششم نمیخورد و تنها در برخی نگاشته ها به صورت کلی از توصیه هایی به افراد برای مراعات جوانب اخلاقی پس از اعلام نتایج مسابقات، سخن گفته شد است. همچنین برخی از نوشته ها، به بررسی شرایط روانی مسابقه دهندگان پس از برد یا باخت و ارائه دستورهای لازم برای آنها از منظر روان شناختی پرداخته اند^۱ اما هیچکدام به صورت مستقل به آنچه که «باید» به عنوان یک رفتار اخلاقی و مورد پسند در عرصه برد و باخت مورد توجه قرارگیرد، نپرداخته اند. عموماً تألیفاتی که در حوزه اخلاق ورزشی شکل گرفته اند، ناظر به باید و نباید رفتاری ورزشکاران و مسابقه دهندگان در فرایند انجام یک ورزش یا مسابقه است نه پس از پایان مسابقات لذا بر آن شدیم تا به این موضوع مهم این تحقیق تا مسئولیتهای اخلاقی برندگان و بازندگان در رقابتهای ورزشی را به صورت جداگانه و هر کدام را در دو قالب «بایسته ها» و «نبایسته ها»ی اخلاقی ترسیم نمایم.

شایان ذکر است وظیفه اصلی این نوشتار ترسیم وظایف و مسئولیتهای اخلاقی قهرمانان یا بازندگان رقابتهای ورزشی است نه تبیین زمینه ها و فرایندهایی که منجر به اخلاقی شدن ورزشکاران می شود هرچند در مواردی به صورت غیرمستقیم به آن اشاره شده است.

مبحث اول: مفاهیم

گفتار اول: اخلاق ورزشی

اخلاق ورزشی در اصطلاح به معنای «به کاربردن مبانی و معیارهای اخلاقی در موقعیتهای ورزشی است»^۱. اخلاق ورزشی، شاخ های از اخلاق کاربردی و دانشی میان رشته ای است که به بیان نظام مند مسئولیتهای اخلاقی افراد درگیر در ورزش و تشخیص، تجزیه و تحلیل و حل اثربخش مسائل نوپدید اخلاقی در زمینه ورزش پرداخته و در صدد بیابان مسائل اخلاقی مرتبط با ورزش و تبیین اصول اخلاقی مانند اصل جوانمردی و مسائل اخلاقی در عرصه ورزش می باشد. در واقع اخلاق ورزشی مفهومی است که به ارزش های اخلاقی - اجتماعی موجود در ورزش نسبت داد می شود و توصیفی از رفتار بر وفق هنجارها، مقررات و انتظارات (از سوی فرد یا دیگر) در زمینه ورزش است.

۱ تاج بخش، اخلاق در ورزش، ص 31.

اخلاق ورزشی، مقوله گسترده ای است که عرصه های مختلف ورزشی، مشارکت کنندگان و وابستگان به حوزه ورزش از جمله ورزشکاران، مربیان، داوران، هواداران، مدیران ورزشی و ... را در بر می گیرد.

به طور عمده، مهمترین مباحث مطرح در این شاخه از اخلاق کاربردی، مباحثی همچون، جوانمردی در ورزش، باشگاه ورزشی اخلاقی، مسائل اخلاقی بین باشگاهی، اخلاقیات تماشاچیان و هواداران، اخلاقیات نهادهای و سازمان های ورزشی، اخلاق مسئولان ورزشی، مسائل اخلاقی ورزش بانوان، مسائل اخلاقی در ورزش سالمندان و معلولان و منشور اخلاق ورزشی می باشد.

گفتار دوم: اخلاق حرفه ای

باید توجه داشت که اخلاق حرفه ای، تعریفهای متعددی دارد. عدای آن را به معنای اخلاقکار و اخلاق مشاغل به کار می برند. اما تعریفهای دیگر نیز مطرح است: یکی، شیوه های رفتاری متداول در میان اهل یک حرفه. دوم، مدیریت رفتار و کردار آدمی هنگام انجام کارهای حرفه ای. سوم، رشته ای از دانش اخلاق که روابط شغلی را مطالعه می کند. در همه تعاریف، اخلاق حرفه ای به مسئولیتها و الزامات اخلاقی فرد در شغل محدود شد است. در واقع اخلاق حرفه ای شاخه ای از اخلاق کاربردی است که به مباحث اخلاقی در حرفه می پردازد. صاحبان حرفه، از دانش اخلاق دو انتظار دارند:

۱- بیان نظام مند مسئولیتهای اخلاقی در حرفه

۲- تشخیص دقیق و حل اثر بخش مسائل اخلاق حرفه.

در اخلاق حرفه ای دو رهیافت سنتی و جدید وجود دارد رهیافت سنتی، روی آوردن مدیریت منابع انسانی به اخلاق حرفه ای است که بر مسئولیت اخلاقی افراد در مشاغل و حرفه توجه دارد، اما رهیافت جدید که در دهه های اخیر رواج یافته رویکرد مدیریت استراتژیک به اخلاق حرفه ای است. در این رهیافت به مسئولیت پذیری سازمان با نگرشی تمی توجه میشود. اخلاق حرفه ای بر حسب تنوع، دامنه وسیعی دارد: اخلاق آموز، اخلاق ورزشی، اخلاق رسانه ای، اخلاق پژوهش و ...

کتابهای اخلاقی فراوانی در دور اسلامی به ترسیم اخلاق از منظر آیات و روایات پرداخته و بخش مهمی از ایا کتابها به اخلاق کار و مشاغل اختصاص دارد. نگارش این کتب حکایت از اهمیت راهبردی اخلاق در هدایت مشاغل و حرفه دارد.

گفتار سوم: اخلاق ورزشی

اخلاق ورزشی در اصطلاح به معنای به «کار بستن تا مبانی و معیارهای اخلاقی در موقعیتهای ورزشی است».

اخلاق ورزشی، شاخه ای از اخلاق کاربردی و دانشی میان رشته ای است که به بیان نظام مند مسئولیتهای اخلاقی افراد درگیر در ورزش و تشخیص، تجزیه و تحلیل و حل اثربخش مسائل نوپدید اخلاقی در زمینه ورزش پرداخته و در صدد بیان مسائل اخلاقی مرتبط با ورزش و تبیین

اصول اخلاقی مانند اصل جوانمردی و مسائل اخلاقی در عرصه ورزش می باشد. در واقع اخلاق ورزشی مفهومی است که به ارزش های اخلاقی - اجتماعی موجود در ورزش نسبت داده می شود و توصیفی از رفتار بر وفق هنجارها، مقررات و انتظارات (از سوی فرد یا گروه) در زمینه ورزش است.

اخلاق ورزشی، مقوله گسترده ای است که عرصه های مختلف ورزشی، مشارکت کنندگان و وابستگان به حوز ورزش از جمله ورزشکاران، مربیان، داوران، هواداران، مدیران ورزشی و ... را دربرمیگیرد.

به طور عمده، مهمترین مباحث مطرح در این شاخه از اخلاق کاربردی، مباحثی هم شون، جوانمردی در ورزش، باشگاه ورزشی اخلاقی، مسائل اخلاقی بین باشگاهی، اخلاقیات تماشاچیان و هواداران، اخلاقیات نهادها و سازمان های ورزشی، اخلاق مسئولان ورزشی، مسائل اخلاقی ورزش بانوان، مسائل اخلاقی در ورزش سالمندان و معلولان و منشور اخلاق ورزشی میباشد.

مبحث دوم: کلیات

برای درک نقش اخلاق در ورزش و رقابت، مهم است که بین ورزش بازی و ورزش تفاوت قائل شویم.

بازی سازی بر اساس این اصل ساخته شده است که پیروزی همه چیز است. ورزشکاران و مربیان تشویق می شوند برای دستیابی به یک مزیت رقابتی نسبت به حریف، هر جا امکان پذیر باشند قوانین را خم کنند و توجه کمتری به ایمنی و رفاه رقابت کنند. برخی از مستاجرین اصلی مدیریت بازی ها عبارتند از:

۱. برنده شدن همه چیز است
۲. اگر گرفتار شوید فقط تقلب است
۳. این وظیفه داور است که مرتکب اشتباه شود و ورزشکاران و مربیان هیچ مسئولیتی ذاتی برای پیروی از قوانین ندارند
۴. انتهای همیشه وسیله را توجیه می کنند

برخی از نمونه های بازی سازی عبارتند از:

- خطا یا مصدومیت
- تلاش برای شروع سر در یک مسابقه
- دست زدن به تجهیزات، مانند corking خفاش بیس بال برای اینکه توپ به دورتر برخورد کند

- خطاهای شخصی پنهانی ، مانند گرفتن یک بازیکن در زیر آب در هنگام مسابقه واترپلو
- تحمیل درد به حریف به قصد اینکه او را از بازی خارج کند ، مانند رسوایی فضل سنت
- استفاده از داروهای تقویت کننده عملکرد
- طعمه یا ارباب حریف
- مربی دروغ می گوید که در مورد نمرات یک ورزشکار دروغ می گوید تا او را واجد شرایط بازی کند
- همه این مثالها تأثیر بیشتری بر نتیجه بازی نسبت به نحوه بازی آن دارند.

یک رویکرد اخلاقی تر در مورد دو و میدانی ، ورزش ورزشی است. براساس یک الگوی ورزشی ، رقابت سالم به عنوان وسیله ای برای پرورش افتخار ، فضیلت و شخصیت شناخته می شود. این امر به یک جامعه احترام و اعتماد بین رقبا و در جامعه کمک می کند. هدف در ورزش صرفاً پیروزی نیست ، بلکه پیروزی با افتخار را با دادن بهترین تلاش شخص به دنبال دارد. اخلاق در ورزش چهار فضیلت اساسی را می طلبد: انصاف ، صداقت ، مسئولیت پذیری و احترام.

انصاف

کلیه ورزشکاران و مربیان باید قوانین و دستورالعملهای مربوط به ورزش مربوطه را رعایت کنند. تیم هایی که به دنبال یک مزیت رقابتی ناعادلانه نسبت به حریف خود هستند ، یک زمین بازی ناهموار ایجاد می کنند که تمامیت ورزش را زیر پا می گذارد. ورزشکاران و مربیان بر اساس نژاد ، جنسیت یا گرایش جنسی از مشارکت در یک رشته ورزشی جدا نمی شوند. داوران باید قوانین را به طور مساوی برای هر دو تیم اعمال کنند و نمی توانند تعصب یا علاقه شخصی به نتیجه نشان دهند.

تمامیت

مشابه انصاف ، در هر ورزشکاری که می خواهد با استفاده از مهارتی که خود بازی برای آزمایش طراحی نکرده باشد ، برتری مقابل حریف خود کسب کند ، نشان دهنده عدم صداقت شخصی و نقض تمامیت بازی است.

به عنوان مثال ، وقتی بازیکن بازیکن فوتبال را مجروح می کند یا در فوتبال فوتبالیست می شود ، او به شکلی ورزشکارانه عمل نمی کند زیرا بازی فوتبال برای اندازه گیری توانایی یک ورزشکار در زدن توپ طراحی نشده است.

جعلی سازی راهی برای فریب عمدی یک مقام برای برقراری تماس بد است که فقط به اعتبار مأموریت آسیب می رساند و درنهایت باعث تضعیف صداقت بازی می شود.

مسئولیت

داشتن یک ورزشکار ، بازیکنان و مربیان را ملزم می کند که مسئولیت عملکرد خود و همچنین اقدامات خود در زمین را به عهده بگیرند. این شامل احساسات آنها می شود. بارها ورزشکاران و مربیان بهانه می گیرند که چرا بازی را از دست داده اند. محبوب ترین بهانه ، سرزنش افسران است. نکته افتخاری که در عوض باید انجام شود این است که فقط روی جنبه های بازی تمرکز کنید ، یعنی بتوانید عملکرد خود را کنترل کنید ، و از خود سؤال کنید که کجا می توانستید بهتر انجام دهید.

مسئولیت مستلزم این است که بازیکنان و مربیان طبق قوانین و مقررات حاکم بر ورزش خود به روز باشند. مسئولیت خواستار این است که بازیکنان و مربیان خود را به گونه ای محترمانه از زمین و همچنین بر روی آن رفتار کنند.

توجه

- همه ورزشکاران باید به هم تیمی ها ، حریفان ، مربیان و مسئولان احترام نشان دهند.
- همه مربیان باید احترام خود را نسبت به بازیکنان ، حریفان و مسئولان نشان دهند.
- همه هواداران بویژه والدین باید به سایر هواداران و همچنین تیم ها و مسئولان احترام نشان دهند.

مدل ورزشی بر این عقیده ساخته شده است که ورزش هم شخصیت را نشان می دهد و هم تشویق می کند ، و سپس شخصیت اخلاقی جامعه وسیع را تحت تأثیر قرار می دهد. چگونگی رقابت هر یک از ما در ورزش می تواند در رفتار اخلاقی و اخلاقی شخصی ما در خارج از رقابت تأثیر داشته باشد.

برخی استدلال می کنند که یک "اخلاق درپوش" در ورزش است. این رویکرد معتقد است که ورزش و رقابت از زندگی واقعی جدا شده و قلمرو را اشغال می کند که اخلاق و قوانین اخلاقی در آن اعمال نمی شود. در عوض ، برخی معتقدند ، ورزش به عنوان یک منبع برای تجاوز اولیه ما و یک نیاز خودخواهانه به رسمیت شناختن و احترام به دست آمده از طریق تسخیر یک حریف است. در این دیدگاه ، پرخاشگری و پیروزی تنها فضیلت ها هستند. به عنوان مثال ، ممکن است یک بازیکن فوتبالیست در سطح متوسط و زنده توصیف شود اما در زندگی روزمره بسیار مهربان و ملایم است. تمایل خشن او در زمین اشتباه نیست زیرا وقتی او بازی را انجام می دهد بخشی از یک واقعیت غیر اخلاقی است که فقط با اصل پیروزی دیکته می شود. یک رویکرد اخلاقی به ورزش این اخلاق درخشان را طرد می کند و بازی و حریف خود را از طریق بازی سخت اما سخت و عادلانه افتخار می کند. این به معنای درک قوانین و اهمیت آنها در تشویق احترام به طرف مقابل است که شما را به بهترین نتیجه سوق می دهد.

گفتار اول: تاریخچه اخلاق ورزشی در اسلام و ایران

واژه «اخلاق ورزشی»^۱ به علت آنکه غربیان پایه گذار بسیاری از رشته های ورزشی بود و زودتر دشار رذایل اخلاقی در ورزش شدند، به طور رسمی در دنیای غرب نامگذاری شده است هرچند در تاریخ ایران اسلامی، مراعات آنچه امروز «اخلاق ورزشی» نامید میشود از دیرباز جایگاه ویژه ای داشته است به همین دلیل بررسی تاریخ ورزش ایران سرشار از حماسه پهلوانان و جوانمردانی بود است که هم در کسب فضایل اخلاقی و هم در کسب تواناییهای جسمانی می کوشیدند، لذا بنیان گذار اخلاق ورزشی را باید ورزشکاران ایرانی دانست.

در ایران کهن، ورزش و مسئولیتهای اخلاقی همزاد و همراه بود اند. پاسداری از زندگی خانوادگی و قومی و ملی در برابر تجاوزات بیگانگان، دارا بودن یک بدن نیرومند و شابک و مقاوم را ایجاب می کرد و ایا امر بدون درک مسئولیت اخلاقی به خاطر دفاع از مقدسات و نوامیس انسانی، نمیتوان تاثیر باشد.

پس از ورود اسلام به ایران مسائل اخلاقی بیشتر مورد توجه و تأکید قرار گرفت دین مبین اسلام، که خود یک دین اخلاقی میباشد به ورزش های اخلاقی بیشتر روی خوش نشان داد، تا حدی که مسلمانان را به فراگیری ورزش های آن زمان مانند سوارکاری، شنا و تیراندازی و ... سفارش اکید کرد.

در آمیختن ورزش با اخلاق در تاریخ ایران اسلامی، نشان اخلاقی زینت ورزشکاران و پهلوانان ایران زمین، و نیز بیانگر این حقیقت است که پهلوانان مسلمان، با اخلاق متعالی خود، به ورزش، نگاهی ابزاری برای بهتر بندگی کردن خداوند متعال و یاری ستمدیدگان و فرودستان داشته اند کسانی همچون پهلوان محمود قتالی خوارزمی، مشهور به پوریای ولی که به تعبیر عارفان بزرگ، موحدی کامل و کاملی واصل بود و حقایق و معارف از وی، بسیار بروز نمود.

در میراث سنتی ادب پارسی نیز بزرگانی چون سعدی و فردوسی و بسیاری دیگر از فرهیختگان به نقش برجسته اخلاق در ورزش اشارت کرده اند، چنانکه فردوسی در شاهنامه که در واقع باید آنرا پهلوان نامه نامید، پهلوانان صرفاً با نموده های جسمانی و بدنی معرفی نمیشوند بلکه علاوه بر آن باید به اصول اخلاقی پایبند باشند تا عنوان پهلوانی بر آنان صدق نماید لذا میتوان دریافت که برای پهلوان شدن در کنار وسایل ورزشی مانند میل، کباد، تخت، توپ، تور، سوت و ... نیاز به ابزارهای اخلاقی مانند تواضع، صداقت، مردمداری و ... نیز هست.

در مجموع میتوان گفت: تاریخ بلاد اسلامی خصوصاً در ایران اسلامی، رعایت اخلاق ورزشی در میادین ورزشی بیشتر در سه جمعیت (فتیان، عیاران و شطاران) که خود جزء ورزش اران آن زمان محسوب می شدند، مشاهده می شود.^۱

گفتار دوم: کارکردهای اخلاق ورزشی

مهمترین کارکرد اخلاق ورزشی پرورش صفات، ملکات و افعال ارزشی به منظور درونی سازی و ارتقای ارزش های اخلاقی، منش جوانمردی و پهلوانی اعضای جامعه ورزشی و رشد ابعاد اخلاقی آنان و برنامه ریزی برای اصلاح رفتارهای غیراخلاقی آنان میباشد.

نیل به این مهم یک فرآیند پویا و مستمر میباشد که بصورت دفعی محقق نمیشود، بلکه اهدافی در این مسیر معرفی شد که با تحقق آن زمینه برای دستیابی به اهدا دیگر حاصل میشود. در اینجا برای داشتن تصویری روشن از اهدا، رسالتها و کارکردهای اخلاق ورزشی، به برخی از مهمترین کارکردهای آن میپردازیم:

۱- کمک به تصمیم گیری اخلاقی

یکی از کارکردهای مهم اخلاق ورزشی نشان دادن شیوه به کار بستن احکام اخلاقی و چگونگی انجام وظایف اخلاقی یا کاربردی کردن توصیه ها و ارزش های عام اخلاقی است. مجموعه ای از توصیه های اخلاقی عام همچون «غرور بد است»، «اعتماد به نفس خوب است» و امثال آن وجود دارد.

بسیاری از اصناف جامعه ورزشی را انجام این وظایف اخلاقی و چگونگی اعمال احکام اخلاقی را به درستی نمی توانند تشخیص دهند در اخلاق ورزشی تلاش میشود که چگونگی به کار بستن این توصیه های عام، در عرصه ورزش و همچنین تاثیراتی که در زندگی فردی یا اجتماعی اصناف مختلف جامعه ورزشی دارد، نشان داده شود.

۲- توانایی حل نزاعها و تعارضات اخلاقی

کمک به اتخاذ تصمیمات درست اخلاقی در مقاطع حساس ورزشی، از دیگر کارکردهای اخلاق ورزشی است.

علم اخلاق درصدد ارائه نسخه ای کلی درباره ارزش رفتارهای اختیاری و صفات اکتسابی است که بیشتر افراد جامعه از جمله فعالان در مشاغل ورزشی با بسیاری از این ارزش ها و فضایل و ردایف اخلاقی آشنا هستند لکن در مواردی ممکن است آن نسخه کلی راه گشا نباشد و فرد در دو راهی های اخلاقی گرفتار آید.

۳- تقویت بعد عقلانی و استدلال اخلاقی

از دیگر کارکردها و رسالتهای اخلاق ورزشی، کمک به جامعه ورزشی برای تقویت بعد عقلانی و استدلالی آنان و به کارگیری استدلال اخلاقی در عرصه ورزشی است. با توجه به روش شناسی اخلاق ورزشی، که رو عقلانی، استدلالی، استنباطی و اجتهادی است، اخلاق ورزشی نقش بسزایی در تقویت بعد عقلانی افراد و تقویت استدلال اخلاقی آنان خواهد داشت.

این شاخه از مطالعات اخلاقی بر آن است تا به جای ارائه فهرستی بلند از فضایل و ردایف اخلاقی (خوبی ها و بدی های اخلاقی)، با تقویت بعد عقلانی و استدلالی فرد، شیوه استدلال اخلاقی را به آنان بیاموزد و معیارهایی مشخص، کاربردی و راه گشا در اختیار آنان قرار دهد. اخلاق ورزشی به مربی کمک میکند تا در امور ورزشی و همچنین مسائل روزمره زندگی خود و به منظور تشخیص وظیفه اخلاقی خویش، به ویژه در مقاطع خاص و حساس اخلاقی، به صورتی روشمند و ضابطه مند بتوانند از عقل و استدلال عقلانی استفاده نمایند. البته روشن است که همه افراد توانمندی لازم را برای این کار ندارند. بسیاری از افراد در اینگونه موارد، اهل تقلید و تبعیت از متخصصان و اندیشمندان هستند.

در اخلاق ورزشی، تلاش بر این است که با تمسک به مبنا و معیاری مشخص در حوزه ارزش ها، حکم اخلاقی مسئله یا مسائلی خاص را تبیین کند:

۴- حل چالش های جدید اخلاقی

اخلاق ورزشی، بر خلاء علم اخلاق، مسئله محور است، نه موضوع محور یعنی به جای ارزش گذاری درباره همه مسائل مربوط به افعال اختیاری انسان یا صفات اکتسابی او و یا به جای حل همه مسائل اخلاقی، ناظر به یک قلمرو خاص رفتاری در عرصه ورزش است. کاری که در اخلاق ورزشی دنبال میشود بر مسئله یا مسائل خاصی در عرصه ورزش، که عموماً از سنخ مسائل نوپدید و چالشی اند، متمرکز میشود این علم می کوشد با تکیه بر مبانی و معیارهای ارزشی، به حل آن مسائل بپردازد. البته حل آن مسائل، خود میتواند الگویی برای تبیین سایر مسائل نیز باشد.

۵- آموزش موازین اخلاقی در محیط های ورزشی

اصناف مختلف جامعه ورزشی با توجه به نفوذ معنوی و نقش الگویی خود در جامعه به عنوان یکی از ارکان آموزش موازی اخلاقی در بین آنان محسوب میگردد.

۶- کسب نتایج ورزشی مطلوبتر

در صحنه مسابقات ورزشی ثبات رفتاری و داشتن روحیه و اخلاق مناسب و به دور از هرگونه رفتار غیر اخلاقی از جانب شرکت کنندگان بسیار حائز اهمیت است چنانچه از سوی اعضاء جامعه ورزشی رفتارهای غیر اخلاقی رخ دهد، تضعیف موفقیت آنان را بدنبال دارد. بروز رفتارهای غیر اخلاقی، باعث ایجاد استرس و اضطراب در مربیان و ورزشکاران و... گردید و افت کارکرد بهینه آنان را بدنبال دارد که این امر به نوبه خود مانع از رشد و شکوفایی ظرفیتها و تواناییها آنان میشود و تا حد زیادی موفقیت آنان را تحت تاثیر قرار دهد.

۷- سلامت روانی و افزایش روابط عاطفی

فضای ورزش قهرمانی و حرفه ای همواره با تنش و استرس، اضطراب و نگرانیهای فراوانی روبرو بود و باعث سلب آرامش خاطر اعضاء جامعه ورزشی میشود. مراعات ارزش های اخلاقی در عرصه های گوناگون، دوری فرد از عوامل استرس زا را به دنبال دارد که این خود باعث میشود تا ریشه بسیاری از غصه ها و نگرانیها در او از بین برود. کسی که با ارزش های اخلاقی بیگانه است هر روز و دم به دم خواسته های تازه ای م ییابد که نرسیدن به آن برایش اندوه آفرین است. همچنین مراعات رفتارهای اخلاقی، در رشد شخصیت و بهداشت روانی فرد نقش بسزایی دارد. به عنوان مثال، تواضع تأثیرات مهمی بر بعد اجتماعی و سلامت روانی انسان دارد.

۸- محبوبیت در میان مردم

محبوب شدن و مورد علاقه واقع شدن از خصوصیات ذاتی هر انسانی است و میتوان گفت که پاره ای از فعالیت های هر فرد در زندگی با هدف دسترسی به این وجه از شخصیت خود است بنابراین افراد سعی میکنند به کارهایی دست بزنند که مورد تشویق و توجه قرار گیرند در

واقع هر کسی در زندگی خواهان آن است که مقبول دیگران باشد و دیگران او را دوست داشته باشند.

گفتار سوم: مسئولیت اخلاقی

گاه الزامات و تکالیف فرد به شکلی کامل و به زبان دقیق بیان نشده است لذا برای سرپیچی از چنین تکالیفی که رسماً تصویب نشده است، مجازاتی نیز در آئین نامه ها و قوانین برای فرد خاطی در نظر گرفته نشده است. اغلب در چنین موضعی است که بحث از مسئولیت اخلاقی مطرح است.

مسئولیت اخلاقی در عرصه ورزش، به معنای پاسخگویی اعضا جامعه ورزشی در برابر وظایفی است که برعهده دارند و به عنوان اخلاق حرفه ای و سازمانی باید توجه جدی به آن داشته باشند.

در واقع مسئولیت اخلاقی یک الزام و تعهد درونی از سوی شرکت کنندگان در فعالیتهای ورزشی برای انجام مطلوب همه فعالیتهاست که برعهده آنان گذاشته شد است. مسئولیت اخلاقی تعهدی است که فرد در برابر وظایف اخلاقی خود دارد به عبارت دیگر مسئولیت اخلاقی به معنای مورد بازخواست قرار دادن شخص در مورد وظایف اخلاقی است. مثلاً مربی ای که شاهد روابط شاگرد خود با دوستان ناباب و غوطه ور شدن وی در دام افتاد و ابتذال و بی بندوباری است مسئولیت قانونی در این زمینه ندارد اما مسئولیت اخلاقی دارد.

گفتار چهارم: قلمرو مسئولیتهای اخلاقی

مکاتب اخلاقی غیر دینی، قلمرو مسئولیت های اخلاقی انسان را در سه حوز فردی و اجتماعی و زیست محیطی تقسیم می کنند در نتیجه قلمرو تکالیف و وظایف اخلاقی به سه حوز تقسیم می شود:

حوزه مسئولیت اخلاقی انسان در برابر خود، مسئولیت اخلاقی انسان در رابطه با دیگران و حوزه مسئولیت اخلاقی انسان در برابر محیط زیست.

در اخلاق دینی، مسئولیت های اخلاقی فرد، از سه حوزه یاد شده فراتر رفته و فرد علاوه بر سه حوزه پیشین، نسبت به حوزه مسئولیت اخلاقی در رابطه با خدا نیز، دارای تکالیف اخلاقی می شود.

وقتی به کمک عقل و تعالیم انبیای الهی، حوزه های مسئولیت اخلاقی انسان را بررسی می کنیم، در می یابیم که انسان در برابر یک مرجع حقیقی مسئولیت اخلاقی برعهده دارد که در سایه مسئولیت در برابر همین مرجع حقیقی، سایر مسئولیت های اخلاقی انسان در برابر خود و دیگران و محیط زیست هم معنا پیدا می کند.

نتیجه گیری

با توجه به این که در جامعه ما به روان شناسی ورزشی به اندازه دیگر کشورها بها داده نمی شود، قبل از هر چیز باید این حرفه در جامعه ورزشی ما به رسمیت شناخته شود. همچنین دانشکده های روان شناسی و تربیت بدنی می توانند با همکاری همدیگر به تأسیس گروه های آموزشی روان شناسی ورزش دست بزنند. به طور کلی، هرچه ورزشکاران استرس کمتری تجربه

کنند، حالات خلقی منفی شان کمتر می شود؛ یعنی کمتر مضطرب، افسرده و خصومت جو می شوند. این به نوبه خود باعث می شود که آن ها بهتر بازی کنند و بیشتر موفق شوند. مربیان باید آگاه باشند ورزشکارانی را که کمال گرا هستند، بشناسند و در تعدیل این ویژگی شخصیتی با کمک روان شناس ورزشی بکوشند. همچنین خود مربیان نیز نباید به خاطر ویژگی کمال گرایانه شان، توقع بیش از اندازه ای از ورزشکاران داشته باشند و آن ها را تحت فشار قرار دهند. مطبوعات نیز علاوه بر این که نباید به توقعات بالای این قشر از جامعه ورزشکاران حرفه ای دامن بزنند، بلکه باید سطح توقعات ورزشی را نیز متناسب با توانایی های ورزشکاران بالا ببرند.

منابع

- ۱- قاسمی، محمد علی، بررسی فقهی برد و باخت در مسابقات، «رواق اندیشه» شماره ۲۵، دی ماه ۱۳۸۲
- ۲- قراملکی، احد فرامرز، سازمانهای اخلاقی در کسب و کار، تهران، نشر مجنون، ۱۳۸۷
- ۳- قرشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، تهران، انتشارات اسلامیه، ۱۳۷
- ۴- مجتبوی، سید جلال الدین، (علم اخلاق اسلامی) ترجمه جامع السعادات،؟؟؟
- ۵- مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحارالانوار، مؤسسه الوفاء، بیتا
- ۶- محمدی ریشه‌ری، محمد، میزان الحکم، ه قم، دفتر تبلیغات اسلامی، چ ۱، ۱۳۶۳
- ۷- مصباح یزدی، محمد تقی، فلسفه اخلاق، تهران، شرکت چاپ و نشر بین الملل، ۱۳۸۶